

Hoofdstuk 2: De Grieks-Romeinse wereld

§1: Het ontstaan van de polis, Athene als voorbeeld

Rond steden ontstaan staatjes

- Vanaf 800 v. Chr. waren er ongeveer 200 aparte poleis, omdat Griekenland van elkaar gescheiden is door bergen en zee. Elke polis had:
 - o Acropolis: middelpunt van de stad, waar burgers naartoe vluchtten bij een aanval. Er stond vaak een tempel op, waarin de belangrijkste god(in) werd vereerd.
 - o Agora.
- Rondom de agora en Acropolis ontstonden grote nederzettingen, waarbinnen verschillende beroepen werden uitgeoefend.
- In de stadstaten ontstonden verschillende soorten bestuur met verschillende maten van betrokkenheid van de burgers:
 - Autocratie
 - Oligarchie
 - Democratie

De adel moet de macht gaan delen met andere bevolkingsgroepen

- De adel had alle macht in handen, doordat een raad van edelen alle belangrijke beslissingen nam.
- Er was wel een volksvergadering, maar die stond onder invloed van de adel.
- Toen de bevolking groeide en de groep handelaren toenam (voor grondgebied ging met koloniseren. De mensen gingen handelen, waardoor handelaren rijk werden), kwam hier verandering in: vrijwillig of na verzet ontstonden in veel stadstaten democratieën, waarbij alleen mannen stemrecht kregen.

Athene als voorbeeld

- Op voorstel van edelman Kleisthenes (509 v. Chr.) werd de directe democratie ingevoerd:
 - o Belangrijke beslissingen werden in de volksvergadering genomen, waarin de burgers voorstellen mochten goed- of afkeuren en tegenvoorstellen mochten indienen.
 - o De Raad van Vijfhonderd bereidde de volksvergaderingen voor en werd bijgestaan door ambtenaren. De vijfhonderd werden voor één jaar door loting aangewezen door uit een grotere groep, die gekozen was door de volksvergadering.
 - o Een wisselende groep van vijftig leden had het dagelijks bestuur in handen.
 - o Door de volksvergadering werden tien leiders van leger en vloot gekozen.
- Vrouwen, slaven en buitenlanders die in Athene woonden, hadden geen stemrecht. Mannen vanaf 18 jaar wel.
- Toen handel en nijverheid in Athene toenam, werden er veel slaven ingevoerd.

§2: Sparta, een andere polis

- Ook in Sparta was overbevolking, die werd opgelost door het veroveren van land van de Messeniërs, die voedsel aan de Spartanen moesten geven.
- In opstand komen had geen zin, want de Spartanen hadden een sterk leger, waarmee slaven, Messeniërs en andere inwoners in bedwang konden worden gehouden.
- Redenen voor grote kracht van het Spartaanse leger:
 - o Mannen hoefden niet te werken, dat deden anderen.
 - o Vanaf je 7de tot je 20ste kreeg je een militaire opleiding, waarin je leerde met wapens om te gaan, maar ook dat niet belangrijker was dan de Spartaanse staat.
- Sparta had weinig aandacht voor kunst en wetenschap.

Hoofdstuk 2: De Grieks-Romeinse wereld

- Het bestuur was anders geregeld dan in Athene: mannen konden door roepen voorstellen aannemen of verwerpen, de raad van edelen mochten die voorstellen doen, het dagelijks bestuur was in handen van de 5 ephoren, die door de volksvergadering waren gekozen voor een jaar. Zij waren voorzitter van de volksvergadering en de raad van edelen en bepaalde de buitenlandse politiek. Ook hielden ze toezicht op de twee legeraanvoerders.
- De meeste bewoners hadden geen burgerrechten, omdat de meeste ook geen 'echte' Spartaan was, maar afstammeling van de oorspronkelijke bevolking, die rond 1000 v. Chr. onderworpen werd door de Doriërs.

§3: De Grieken verslaan de Perzen

- Griekse kolonisten hadden zich gevestigd in het westen van het Perzische rijk, waarbinnen de koning alle macht in handen had.
- In 500 v. Chr. kwamen de kolonisten in opstand om zich onafhankelijk te maken, waardoor de Perzische Oorlogen begonnen, want Darius besloot heel Griekenland te willen veroveren.
- De staatjes kwamen niet tot een goede samenwerking uit angst dat één van hen de andere zou gaan overheersen, maar toen in 490 v. Chr. de Perzen aanvielen, besloten veel staatjes, zoals Athene en Sparta samen te werken, maar Sparta kwam te laat opdagen tijdens de slag bij Marathon.
- In 480 v. Chr. vielen de Perzen, onder leiding van Xerxes weer aan over zee en land. Athene had de leiding op zee en Sparta op land.
- De Perzen veroverde heel Griekenland behalve de Peloponnesos, maar de Griekse vloot versloeg de Perzische vloot, waarna Xerxes terugkeerde met de restanten.
- In 479 v. Chr. werd bij Plataeae ook het Perzische landleger verslagen.

§4: De Grieken strijden onderling

- Uit angst voor een nieuwe Perzische aanval, ontstonden er 2 bondgenootschappen, één onder leiding van Sparta, de ander onder die van Athene.
- Doordat de Perzen hen met rust lieten, kregen beide bondgenootschappen de tijd om zich met elkaar de te bemoeien, want ze wilden beide de grootste worden.
- Van 431 tot 404 v. Chr. duurde de Peloponnesische Oorlog tussen de twee bondgenootschappen. In 430 v. Chr. hield Pericles zijn beroemd geworden toespraak ter herdenking van gesneuvelde, maar hij sprak ook over democratie in Athene.
- De Spartanen wonnen uiteindelijk, waarmee een einde kwam aan de grote macht van Athene. De Atheense democratie bleef tot eind van de 4de eeuw bestaan.

§5: Het Griekse wereld- en mensenbeeld

Verandering in het denken over het ontstaan van de wereld

- Sommige mensen veranderde het mythische wereldbeeld in een natuurwetenschappelijk wereldbeeld, zoals Aristoteles (4de eeuw v. Chr.) en Ptolemaeus (2de eeuw na Chr.), die de aarde beide als een onbeweeglijke bol die het centrum vormde van het eveneens bolvormige heelal.
- Dit idee drong maar tot ene kleine groep mensen door.

Verandering in het denken over het ontstaan van de mens

- Het ontstaan van mens was ook toegeschreven aan de mythologie, daarnaast was de gemeenschap belangrijker dan het individu.
- De Grieken vereerde veel goden, die bij elkaar woonden op de Olympus. Zij waren onsterfelijk en hadden menselijke eigenschappen. de verering werd geregeld door aangestelde priesters.

Hoofdstuk 2: De Grieks-Romeinse wereld

- Van de 6de eeuw v. Chr. veranderde het mensenbeeld, doordat Geleerden geloofden dat goden niet alles bepaalde, maar de mens een zelfstandig wezen was, waardoor hij kennis en inzicht verwerft en uitbreidt. Het individu werd dus belangrijker dan de gemeenschap.

Een nieuwe manier van denken: voortdurend vragen en zoeken naar nieuwe kennis

- Griekse onderzoekers schreven niet alle verschijnselen toe aan de goden, maar gingen onderzoeken hoe de wereld in elkaar zat door antwoorden te halen uit de natuur.

Geboorte van de geneeskunde

- Hippocrates schreef op hoe een ziekte bij iemand verliep om erachter te komen hoe die ontstond en genas, om zo een verklaring uit de natuur te halen en niet van de goden.

Geboorte van de geschiedenis

- Herodotus reisde veel en noteerde nauwkeurig wat hij hoorde over het verleden, waarna hij zijn eigen mening over het verhaal gaf, daarnaast probeerde hij ze ook te verklaren.

Geboorte van filosofie

- Filosofie houdt zich bezig met diepe levensvragen, beredeneerd met het verstand.
- Socrates probeerde achter de antwoorden te komen door vragen te stellen aan mensen, maar ook in theater werden filosofische vragen aan de orde gesteld.

De bibliotheek van Alexandrië als centrum van de wetenschap

- In Alexandrië ontstond de grootste bibliotheek van het Midden-Oosten waren geleerden naar toe trokken.

De Grieken wilden een goede opleiding, vol wedijver

- Grieken wilden overal in uitblinken:

Onderwijs

- In Griekenland kon iedereen lezen en schrijven. Iedereen moest goed worden opgeleid, handel kunnen drijven, deelnemen aan de democratie en goed zijn in sport en muziek.

Sport

- Het belang van sport kwam tot uiting bij de sportwedstrijden, zoals bij de Olympische Spelen ter ere van Zeus.

Politiek

- Er was algemeen belang bij als alle burgers deelnamen aan het bestuur.

De Grieken waren gefascineerd door schoonheid en kunst in het algemeen

- De kunst was gebaseerd op de redelijkheid: niet teveel, maar maat houden.
- In de beeldhouwkunst ga Polycletus (5de eeuw v. Chr.) het voorbeeld: vrijstaande beelden, beweging en een natuurlijke weergave van het lichaam.
- Tempels en theaters waren de belangrijkste bouwwerken van de Grieken. De zuilen hadden een ideale verhouding en stonden op een mooie plek in de natuur.